NEDERLAND

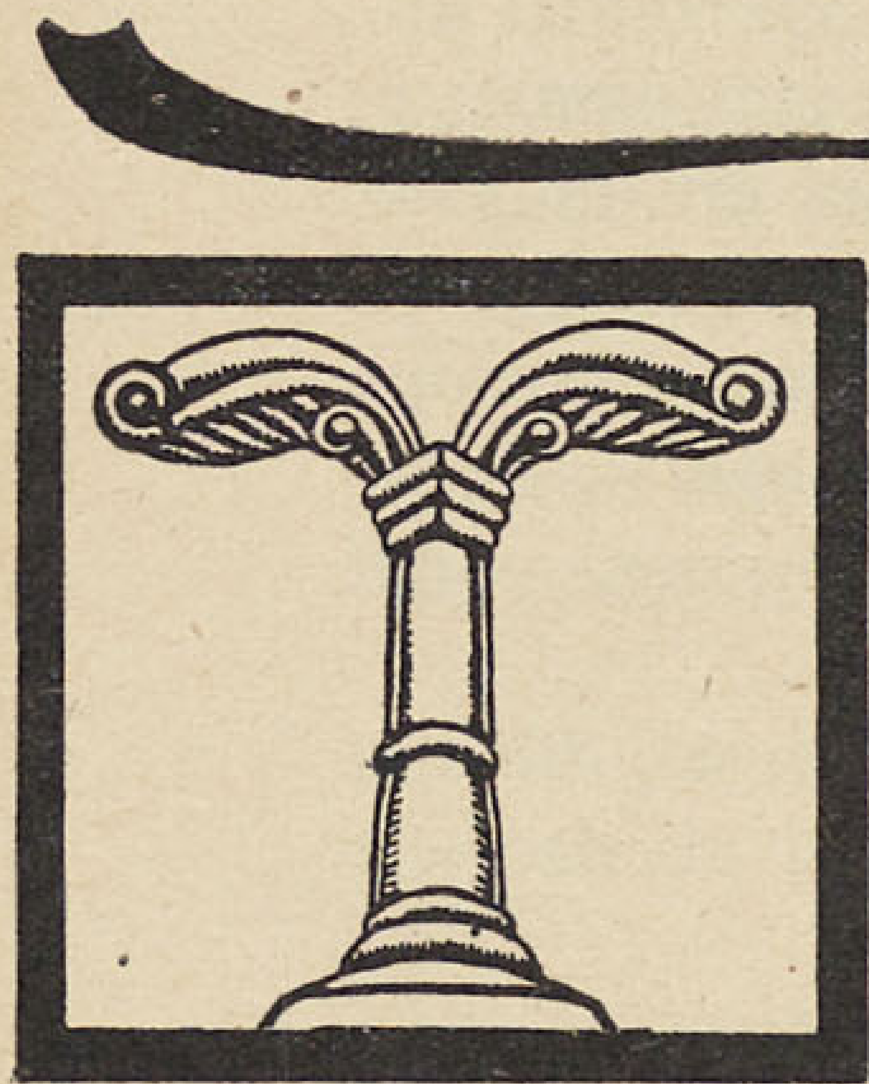
NEO - & AENEOLITHICUM

I^a - I^b

II^a - II^b

III^a - III^d

SCHAAL I^a - III^d

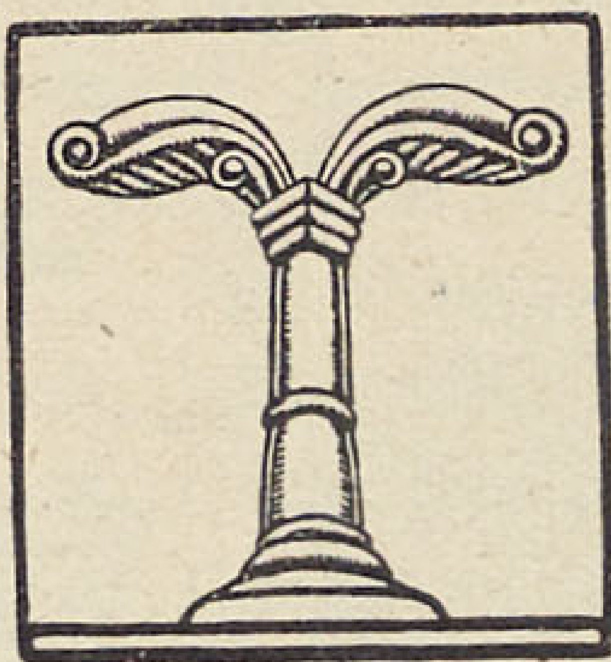

Ter Vaderen Erfdeel

STRIJDBLAD VAN DE WERKGEMEENSCHAP VOOR VOLKSKUNDE

MAANDBLAD **3e JAARGANG No. 7** **LOUWMAAND 1939**

Rasidealisme

Materialisme - Idealisme; Stof - Geest; zoo wordt de tegenstelling gemeenlijk gesteld, en wij zeiden in het vorige nummer reeds, dat ons denken het bestaande, de wereld, uiteengedacht heeft in stof en geest. De noodzaak van dit uiteendenken willen wij in het geheel niet bestrijden, maar wel het blijven staan daarbij. Wat is die „geest"? Iets dat op zichzelf staat, voor zich alleen. Wij kennen dien „geest", maar niet als iets dat in de lucht of de ledige ruimte zweeft; overal en altijd bemerken wij geest **„in"** de stof, **„aan"** de stof, **door middel van** de stof. Want al ons denken, waarnemen, voelen, gaat door middel van lichamelijke organen en alle geestelijke waarden gaan uit van lichamelijke menschen, om weer opgevangen te worden door lichamelijke menschen. Wat is die geest? Onzichtbaar, onvoorstelbaar — maar erkenbaar in zijn werken. [1])

Wij zeggen niet als de materialisten: omdat ik het niet zie, hoor, ruik, tast, bestaat het niet. Maar wij zeggen ook niet met de spiritualisten (zich noemende „idealisten"): omdat de stof niet geestelijk is, is die stof **slechts** stof, minderwaardig.

Een voorbeeld: ge ziet een schilderij voor het eerst; laten we zeggen de Emmausgangers van Vermeer. Het pakt u, het ontroert u, het woelt misschien uw ziel op, het grijpt u in die diepten, die maar zelden in beweging komen. De menschen om u heen hinderen u niet meer, alle „stof" om u heen vervaagt, oogenblikken van spanning en ont-spanning wisselen elkaar af als een ademen der ziel — en dan gaat het over, de omgeving, het geschuifel, het museum, het keert alles terug. Misschien waart ge met een vriend, met uw vrouw, ge ziet elkaar aan en ge weet dat gij beiden hetzelfde ondergingt.

Dat is alles meer dan stof alleen; maar alle werkwoorden, die we gebruikten om te omschrijven wat wij beleefden, geven eigenlijk zeer stoffelijke handelingen weer: pakken, grijpen, ademen enz.; wij hebben er niet eens woorden voor en gebruiken beeld-spraak.

Wat is er dan toch met u gebeurd? Uw lichamelijke oogen namen in olie gebonden kleurstof waar. „Achter" uw gezichtsorgaan en dat stuk hersens is uw gemoed — „achter" die kleurstof als het ware de schilder, die Vermeer van Delft, wiens hand en oog door zijn gemoed werden bestierd. Gemoed spreekt tot gemoed — over de eeuwen heen — en de stof **bemiddelt.** De weg der bemiddeling is dan: uw gezichtsorganen — het schilderij — oog en hand van den schilder.

Zouden wij die stof minachten of verwaarloozen? Of zullen wij die stof achten; niet als dat, waarin onze geest „gevangen" zit, maar als datgene

---

1) In onze uitgaaf „Wat is ras?" wordt over het niet-stoffelijke „bouwplan" gesproken, dat kenbaar wordt in den bouw van het organisme.

waarin die zich uit, waardoor die wordt overgebracht van mensch tot mensch?

Verondersteld nu eens, dat het menschdom door onnatuurlijke levenswijze kleurenblind werd, dan was die „weg der bemiddeling" in dit geval voor een groot deel verbroken. Of verondersteld, dat door verwaarloozing het schilderij te gronde ging, ook dan was die weg verbroken en de geestelijke waarden, die het bemiddelend overbrengt, waren niet meer.

Om nu bij het eerste te blijven: wat een „materialisme", niet waar, om te zeggen: wij moeten gezonde oogen houden, ja heel ons lichaam moet gezond, levenskrachtig blijven, wij moeten bij de voortplanting daarop acht geven.

Maar er is nog meer.

Ge kwaamt met uw vrouw, met een vriend voor het eerst voor dit kunstwerk te staan; en toen ge weggingt en elkaar aanzaagt, wist ge, dat ge beiden hetzelfde hadt ondergaan. Daarvoor moet er een geestelijke gelijkgezindheid zijn en een aanleg op een bepaald gebied van uw geest, welke bovendien nog tot ontwikkeling is gekomen. Deze „aanleg" is erfelijk! Wat een „materialisme", niet waar, wanneer wij bij de voortplanting daarop zouden achtgeven.

Wie kan Vermeer begrijpen, zooals wij? Waar de geest van één ras overheerscht, daar alleen gaat het begrijpen in de diepte, over en weer, daar alleen kan de „geest" vruchtbaar werk doen.

Zoo zien wij dan stof-geest, het zichtbare-het onzichtbare samenwerkend, dragend en gedragen, deel uitmaken van het levende leven.

De wijze, waarop die stof „gebonden" wordt in het levende wezen, zoodat hij niet uiteenvalt, verrot en verteert, zooals bij het doode; de wijze waarop uit die stof een levend wezen zichzelf vormt vanaf een bevruchte eicel; de wijze, waarop dit levende wezen zich vermenigvuldigt en zijn levenden vorm in stand houdt, over zijn eigen dood heen, dat alles is aan de wetten der erfelijkheid gebonden.

Wie dit erkent en deze wetenschap als wapen tegen ontaarding en verbastering wil gebruiken, die staat op het rasstandpunt en dien noemt de denktrage massa op gezag van even denktrage zgn. leiders „rasmaterialist".

Zeker is onze kennis op het gebied der erfelijkheid nog verre van volledig (het blijft zelfs voor altijd een benaderen), maar in beginsel willen wij die kennis toepassen en als wapen gebruiken in den strijd voor het behoud van ons ras; tegen ontaarding en verbastering (dat is negatief) en als middel tot het „fokken" in edele sibben (dat is positief).

Indien ge Der Vaderen Erfdeel met genoegen leest,

leert het anderen dan ook kennen — werft inteekenaren.

Onze oudste geschiedenis

Wanneer wij op de hei een grafheuvel zien, of wanneer wij in versch geploegd land een urnscherf vinden, dan komt de vraag in ons op: wie ligt daar begraven, wanneer werd die urn gebakken en gebruikt?

Het ontbreekt de meesten onzer doorgaans aan overzicht van onze vroegste geschiedenis; zij kunnen niet indeelen maar weten alleen dat het „heel oud" is.

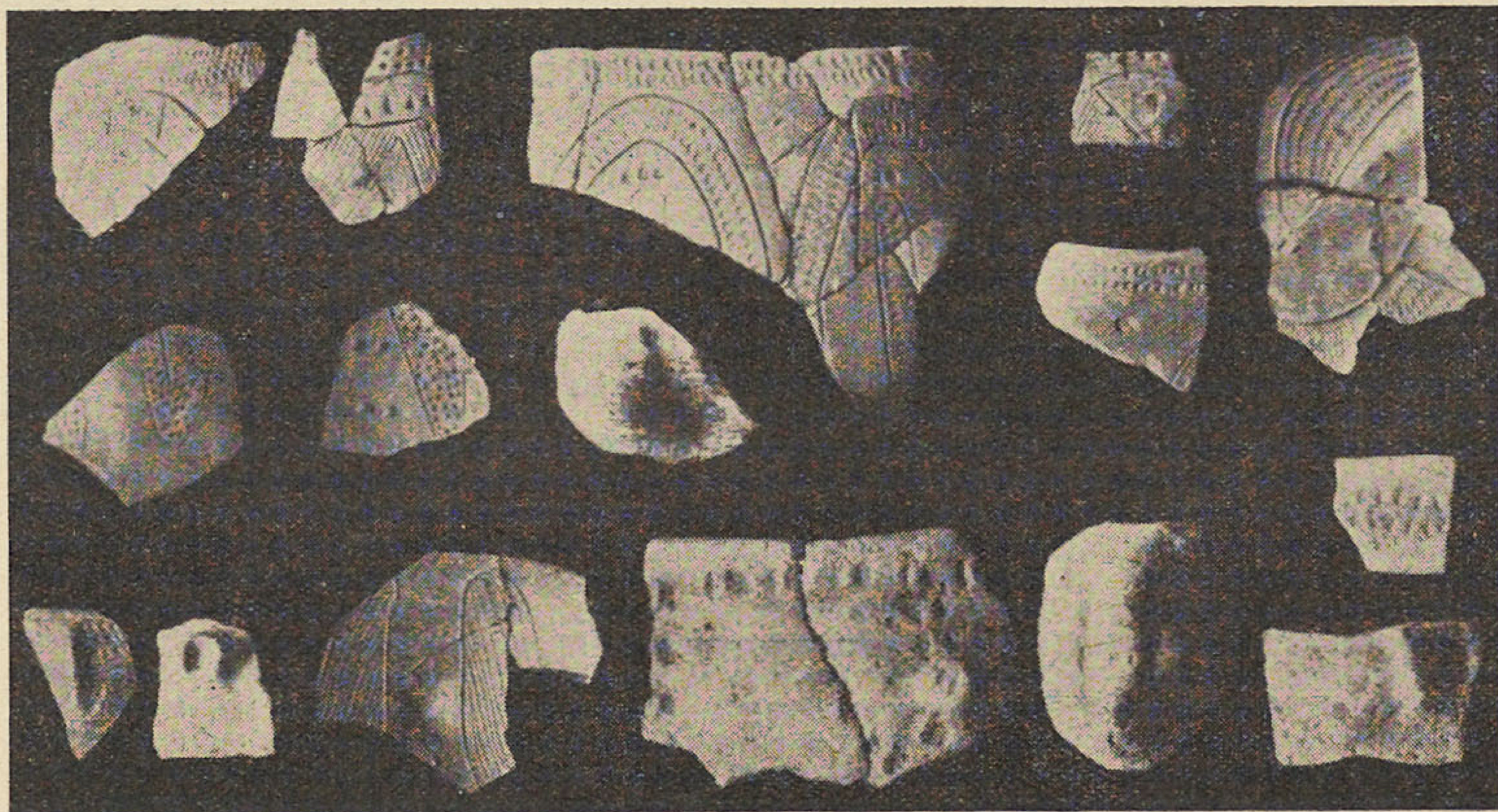
Daarom willen wij hier zulk een overzicht geven van een bepaald gedeelte aan de hand van een voordracht, welke de bekende Nederlandsche oudheidkundige, Dr. A. E. van Giffen uit Groningen te Berlijn op 15 Juni 1937 gehouden heeft voor den Reichsbund für Deutsche Vorgeschichte. Wij volgen de lezing vrij en een weinig verkort en voegen er hier en daar iets aan toe, omdat onze lezers en de hoorders van die lezing, wat kennis dezer dingen betreft, uit den aard der zaak nogal uiteen loopen.

Allereerst willen wij nog even in herinnering brengen, dat wij drie groote tijdperken onderscheiden, die hun naam ontleenen aan het materiaal der gebruiksvoorwerpen, die ons het meest bewaard zijn gebleven:

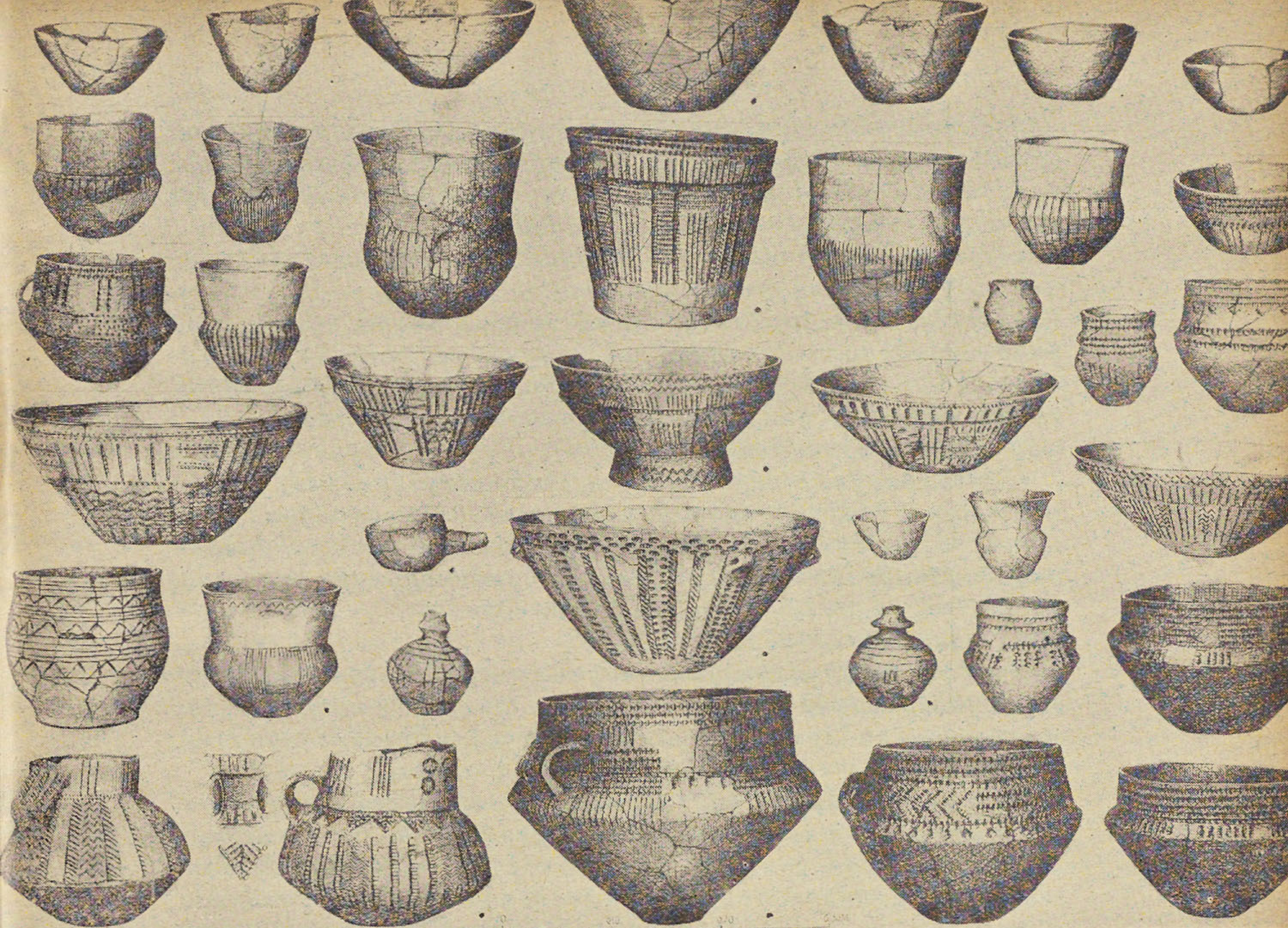
de Steentijd;
de Bronstijd; 1600—600 voor onze jaartelling;
de IJzertijd; 600 voor onze jaartelling — de Kerstening.

De Steentijd is weer onderverdeeld in:
de Oudsteentijd (oud- en jong Palaeolithicum);
De Middensteentijd (Mesolithicum);
de Jongsteentijd (Neolithicum).

In het laatst van den oudsteentijd, (den z.g.n. Jongeren Oudsteentijd) en den Middensteentijd was ons land reeds bewoond en vele vondsten

Afb. 3. Band-aardewerk

Afb. 2. Hunebedden-aardewerk

uit die tijdperken zijn den laatsten tijd gedaan. Deze tijdperken omvatten duizenden jaren en liggen ten deele in den ijstijd — onvoorstelbaar ver terug. Wij beginnen thans echter met wat daarop volgt.

Dr. van Giffen merkt op, dat alles wat vóór den Jong-Steentijd ligt een veel eenvormiger karakter draagt, terwijl in den Jongsteentijd de groepen met eigen karakter zichtbaar worden, ook bij ons. En hoewel nederzettingen en resten van den mensch zelfs bij ons zeldzaam zijn, zoo laat toch de geheele nalatenschap van den Jongsteentijd in het algemeen een duidelijke indeeling in drieën zien. Wij zien daarbij dat de Nederlanden rand- en overgangsgebied zijn in het toenmalige Midden- en West-Europa. Dr. van Giffen spreekt dus van overgangsgebied en randgebied: overgangsgebied is ons land door zijn ligging aan den mond van groote rivieren, en wel naar Engeland; randgebied is het van de groote middelpunten van kultuur die Oostwaarts en Zuidwaarts liggen. Het zijn er in hoofdzaak 4:

1. de Noord-Westelijke groep met de Hunebeddenkultuur;
2. de Binnenlandsche groep met het z.g. snoeraardewerk;
3. de Donaugroep met het z.g. bandaardewerk;
4. de Middellandsche Zeekultuur, die in dezen tijd uit het Zuid-Westen uitstraalt.

De groepen 1 en 2 zijn ten nauwste verwant; 3 ten deele, maar 4 staat op zichzelf. Deze groepen, die met het begin van den Jongsteentijd ontstaan, worden uitvoerig omschreven in de „Beknopte geschiedenis van het Noordras" (uitgave van Der Vaderen Erfdeel).

Welke drie groepen onderscheidt Dr. van Giffen nu in ons land?
(Zie afb. 1. Overzichtkaart op de buitenzijde.)

In het **Noorden** vormt onze Hunebeddenkultuur met het kenmerkende aardewerk een meest Westelijke uitlooper van de soortgelijke kultuur van Noord-West- en Midden-Duitschland. (Hier is ons land dus randgebied van wat wij de N.W. groep en de Binnenlandsche groep noemden).
(Afb. 2. Hunebedden aardewerk).

In het **Zuiden** daarentegen, op de z.g. Limburgsche klei (löss), bevindt zich de meest Westelijke groep der akkerbouwende Donaukultuur (Bandaardewerk), die van den Midden-Rijn uit ons gebied en het aangrenzende Belgische bereikt. Daar vinden wij ook de vuursteengroeven, evenals in Noord-Frankrijk, bij Spiennes (België) en bij Aken.
(Afb. 3. Band-aardewerk uit Limburg).

In het **midden** des lands vinden wij een geheel andere kultuurgroep, die der klokbekers en grafheuvels, welke in het N. en Z. echter ook niet geheel ontbreekt. Tamelijk uiteenloopend zijn de Bekerkulturen onderling; kenmerkend is de Veluwsche. (Zie afb. op den omslag).

De **„Veluwsche Klokbekers"** hangen ten nauwste samen met de groote groep der klok- en zonebekers, maar vormen toch een dadelijk te herkennen zelfstandige groep, die nergens vertegenwoordigers heeft, noch in Engeland, noch in den Midden-Rijnstreek, noch in Bohemen of Spanje of waar ook.

De urnen van deze verschillende kultuurkringen kan men in tal van museums en plaatselijke oudheidkamers aantreffen. Wie ze eens aan de hand van het bovenstaande aandachtig bezit, zal al dra in staat zijn ze zelf te onderscheiden.

Heuvel en bron

In Noord-Sleeswijk bij Süderbarupp ligt de Thorsberg en vlak daarbij het Thorsbergermoor. De Thorsberg was een oude vergaderplaats, een Ding, en vermoedelijk ook een eeredienst-plaats. Het Thorsbergermoor is een verveende plas en in het meer zijn, op verschillende diepte, voorwerpen gevonden, die daar blijkbaar gedurende een vijftal eeuwen als offergaven zijn ingeworpen. Het plaatsje Süderbarupp is bovendien, hoewel er grootere plaatsen in de buurt liggen, bekend om zijn thans nog gehouden groote jaarmarkt, die vroeger op het Kerkplein gehouden werd en waarvan de marktgelden nu nog door den koster worden geïnd. De

kerk is hier dus in de plaats getreden van het oude eeredienst-middelpunt.

Ook elders heeft men soortgelijke plaatsen ontdekt en in Nederland komen wellicht de volgende plaatsen in aanmerking:

Bij Lunteren is een Paaschberg met een Paaschkolk. Op den Paaschberg werden vroeger Paaschvuren gebrand; we hebben hier dus te doen met een gekerstende heilige plaats onzer voorouders. Tot op den huidigen dag heeft zich het gebruik gehandhaafd om met Paschen eieren in den kolk te werpen. Dit is dus mogelijk het overblijfsel van de offeringen, zooals die bij den Thorsberg plaats vonden.

Bij Keersop (Br.) liggen een Duivelsberg en een Duivelsven. Bij de invoering van het Christendom werden de oude Goden tot duivels en de aan hen gewijde plaatsen werden met den duivel in verband gebracht.

Bij Vierhouten (Gem. Ermeloo) ligt een Duivelsbosch; in het Meerveldsche bosch bij Apeldoorn een Duivelsdal; een duinvlakte bij Noorddorp (Gem. Heemskerk) heet Duivelshoek; een hoogte bij Laag-Soeren: Hooge Duvel; een plek op den Steenenberg bij Hilversum: Hein Duvel, enz. De bij elkaar liggende Duivelsberg en Duivelsven kunnen dus eenzelfde beteekenis hebben gehad als de Thorsberg en het Thorsbergermeer, vooral omdat zoowel hier als daar op deze plaatsen vòòr-historische graven gevonden zijn.

Bij Helmond (= toegang tot Hel?) ligt een Bultven. Een bult is een heuvel, een ven een plas. De samenkoppeling van deze twee namen is misschien een aanwijzing, dat er tusschen heuvel en plas een zeker verband bestond.

Tenslotte is er in het Kootwijkerzand nog een Burelhul met een Bultveen. Hul is een ander woord voor heuvel.

Professor van Baren heeft in Twente een onderzoek ingesteld naar het voorkomen van een bepaalden landschapsvorm: een hooge eschgrond met een steilen kant en een drassige laagte aan den voet van dien steilen kant (ijstijd-vorm).

Een dergelijke aardkundige vorm vond hij niet minder dan 64 maal in Twente en in al die gevallen lag daarbij een nederzetting (dorp of buurtschap), waarvan de naam op „loo" eindigt, wat op een gewijde plaats, een heiligdom duidt.

Er bestond bij onze voorouders dus een kennelijke opvatting, dat de heuvel of berg met een meertje, kolk, bron of bij gebreke daarvan een veenplas aan den voet, een gewijd karakter bezat. Daarover is stellig nog meer te zeggen. Voor ditmaal stellen wij slechts de vraag:

Kennen lezers in hun omgeving soortgelijke heuveltjes met daar blijkbaar bij behoorende plassen of vennen?

De ziel van het Noorden:

JAN VAN EYCK

Het Genter altaar stond — zooals wij zagen — niet aan den aanvang van onze kunst. Het was niet alleen een begin van een nieuwe periode, maar zeker ook het hernemen van een verloren wereld. Dus niet een verovering, maar een hèrovering.

Vieren wij in de Van Eycks - of in Jan van Eyck - de verfijnde kunstenaars van de boekverluchting, wij begrijpen nu tevens, dat deze kunst nooit bestaan zou hebben zònder de volksche ervaringsrijkdom, uit de overlevering van eeuwenoude handwerkskunst gered.

Goudsmeden, bronsgieters, houtsnijders, metaaldrijvers en tapijtwevers staan in naamlooze geslachten zwijgend achter dit behouden werk.

Van Jan van Eyck bezitten wij een korte reeks volkomen schoone — organisch en harmonisch volmaakte — portretten.

Vanaf de nog niet volop levende „Man met de Anjer", omstreeks 1423 geschilderd, tot het portret van zijn vrouw uit 1439 gaat deze rij van bedachtzaam gepenseelde en diep gepeilde volksgenooten en vreemdelingen.

Daarnaast ontstonden de meesterwerken, die de trots der musea uitmaken: Het „Kleine drieluik", dat nu in Dresden te zien is; het altaarstuk met den kanunnik Van der Paele te Brugge; de „Madonna met den kanselier Rolin", nu te Parijs; de „Madonna bij de bron" te Antwerpen en het „Maelbeke Altaar", te Parijs.

In deze werken wordt steeds nadrukkelijker de ruimte veroverd, steeds stelliger de natuur verbeeld en in bezit genomen. En steeds verder beweegt Van Eyck zich af van de Middeleeuwen.

Bijna angstig, bijna onderworpen is hij begonnen de natuur en haar raadselen te vragen, haar vormen te betasten.

Bijna verschrikt en aarzelend heeft hij alle details afgespeurd en opgeschreven: de huidplooien, de baardstoppels, de jichtknobbels, de hanepootjes in de ooghoeken, de verkalkende aderen en de grasjes tusschen de steenen.

Hij zag den boom als een veelheid van bladeren, een berg als een verzameling rotsblokken, een rotsblok als een samenstel van korrelige schijven en spleten. Zoo was de bodem een dooréén van grint en planten, een mensch een oppervlak van huidfacturen.

Hij ziet glimlichten op de wapenrustingen en in die lichten wederom weerspiegelingen van vensters en in die spiegelingen nog reflexen.

En hij noteert het al.

Maar geleidelijk gaat hij dieper. Hij speurt de ziel, hij zoekt het ademen en de warmte van het bloed, de stemming van het tijdstip en de ontroering van het beleefde.

Zoo groeit hij van aanschouwen tot doorschouwen, van realist tot schepper van symbolen.

Vanzelf moest dat alles dan ook stiller en ingetogener — minder nadrukkelijk vooral — worden.

De zuiverste stilte, het diepste geheim en het klaarste mysterie ligt besloten in het wonderlijke paneel, dat wellicht het innigste en ontroerendste dubbelportret weergeeft uit de gansche kunstschat van ons volk en daarmede van de wereld: Het portret van Arnolfini en zijn bruid.

Dat dit paneel bewaard is gebleven is een wonder, want het viel beurtelings in de handen van machtige aardsche grooten en in ruwe soldatenknuisten. Het hing in tenten op slagvelden en werd dan weer hier, dan weer daar gekaapt of teruggevonden. Nu bewaren onze bloedverwanten in Londen het op nauwgezette en trotsche wijze.

De wijze waarop Jan van Eyck zich van zijn taak heeft gekweten bij dit werk is zoo meesterlijk, zoo volop geniaal, dat het eeuwen zou duren voordat hetzelfde onderwerp (een dubbelportret van twee ten voeten uit geteekende menschen in een binnenhuis) opnieuw met zòò bevredigend gevolg zou worden aangepakt.

Dit werk van Jan van Eyck stelt wel het oogenblik voor waarop zijn vriend, de koopman Arnolfini, zich juist heeft verloofd.

De jonge menschen staan rechtop naar den beschouwer toegewend en houden elkaar bij de hand. De man legt met de hand aan den toeschouwer het stilzwijgen op, terwijl rond hen de intieme stilte van de kamer hangt.

Aan den achterwand hangt een bolle spiegel en daarin zien we het jonge paar op den rug, maar tevens hoe de schilder de deur binnenstapt, die gedacht moet worden op de plaats waar zich de toeschouwer bevindt.

Het is dan wel tegen Jan van Eyck, dat Arnolfini de hand ophief: „Vraag nu niet — houdt vast dit heiligst oogenblik".

En zoo heeft de schilder het ook gedaan. Boven den spiegel staat prachtig, lenig, schrift: „Johannes de Eyck fuit hic", „was er bij", en hoè hij er bij was met hart en ziel, met iedere vezel van zijn wezen, dat zien wij in dit even ingetogen als diep menschelijke werk, dat zoo zonder woorden laat zien, wat voor ons menschelijke waardigheid heeft te beteekenen. Verder is dit dubbelportret in al zijn onderdeelen even volkomen.

De stillevens in de kamer — de appelen in de vensterbank, de schoenen op de eiken vloer, de kaarsenkroon — het zijn alles met evenveel aandacht en liefde weergegeven dingen.

Niet nadrukkelijk meer, maar ondergeordend, dienstbaar aan het geheel, juist zooals wij in onze beste oogenblikken niet met de oogen alleen, maar met de ziel schouwen wat huis en hof voor ons beteekenen: de heiligheid van het odalserf.

Als wij het werk van Jan van Eyck overzien, dan bemerken wij, dat zijn menschen innerlijk vrij geworden zijn. Naar het uiterlijk, naar mid-

deleeuwschen kerktrant, knielen zij nog wel, maar zij bidden niet meer.

Frank en vrij kijken zij met waardeering of welbehagen naar de jonge moeder, die haar fiksche knaapje op haar knieën heeft te kijk gezet.

Zij voelen zich de werkers en de bouwers van hun wereld, hanseaten, gildemeesters, strijders.

Zij zonnen zich in het klare licht van den dag en denken aan hun wallen en torens, belfroots en lakenhallen. Hun schepen bevaren de zeeën, hun pakhuizen bevatten de schatten van vele landen en volkeren.

Zij zijn de heeren van een nieuwen tijd — die in Jan van Eyck zijn eersten en geniaalsten verkondiger vond in het rijk der schilderkunst.

Op het levenswerk van Jan van Eyck kon niet aanstonds worden voortgebouwd. Het was voorloopig zelfs uitgesloten het te evenaren.

Niemand waagde zich in de 15e eeuw bijvoorbeeld aan een portret ten voeten uit en eerst recht niet aan een dubbelportret.

En pas in de 17de eeuw zou dit probleem ook voor de beperkte talenten oplosbaar worden! Maar ook om figuren in een binnenkamer geheel als éénheid weer te geven, een eenheid van lijnen, kleuren en lichtverdeeling, bleef voorloopig een al te bezwaarlijk werk, al werd het menigmaal begonnen.

Op Van Eyck volgt die hoogstmerkwaardige en roemrijke periode van onze schilderkunst, die als „de oud-Nederlandsche schilderkunst" wordt aangeduid. Deze periode omvat natuurlijk geen doode stilstand, maar een beweging.

In deze periode werden verschillende wegen afgelegd, die eerst naar verschillende doeleinden schijnen te voeren, maar ten slotte in het verzamelbekken van de zeventiende eeuw uitloopen.

De meest eigenaardige, meest bezielde en diep-in Nederlandsche en tevens algemeen-noordelijke is die, welke begint bij Van Eyck en als eindpunt heeft Pieter Bruegel, de met zijn geheele wezen diep in onzen bodem gewortelde boerenschilder, de meest voorbehoudlooze belijder van bloed en bodem.

Alvorens wij aan hem enkele gedachten zullen wijden, willen wij enkele oogenblikken de mijlpalen langs dezen weg beschouwen.

Weghalen van keien

Ter eere van den stichter van het Asser bosch heeft men te Assen een grooten kei uit het Staatsbosch tusschen Eext en Gieten gehaald, die in het bosch als gedenkteeken zal worden geplaatst.

Het is niet voor het eerst, dat ergens een groote kei wordt weggehaald om die elders op te stellen. Door dit verslepen vernielt men soms een monument om een ander te maken. Ons voorgeslacht had n.l. zijn oogen ook niet in zijn zak en wanneer het ergens een zeer grooten kei vond, werd deze menigmaal met een bedoeling op een andere plaats opgesteld. Daar diende hij dan als grenssteen tusschen twee marken of om de rich-

ting van zonsop- of ondergang te bepalen op midwinter of midzomer. Sleept men nu zoo'n kei van zijn plaats, dan is er veel kans, dat men een eeuwenoud gedenkteeken van ons voorgeslacht daardoor vernietigt.

Het minste wat men doen kan is dus nagaan, of deze steen op de plaats waar men hem vond eenige bepaalde beteekenis had. Zoo ja, dan late men hem liggen en zoeke een anderen steen. Schijnt de steen geen bepaalde beteekenis te hebben gehad, zoodat men hem gerust weg kan halen, dan verdient het aanbeveling precies vast te leggen waar hij vandaan gekomen is. Mocht dan later blijken, dat dit punt toch wel eenige beteekenis heeft gehad, dan is althans bekend op welk punt de kei precies lag. Heeft men in Assen deze voorzorg genomen?

Een groote Hans

(Vervolg)

De vereering van Freyr lijkt ouder dan die van Wodan. Men krijgt den indruk, dat zij hier, in het Germaansche randgebied, lang is blijven voortleven, toen het religieuse leven in het Germaansche kerngebied, in Noord-Duitschland en Skandinavië, zich reeds verder had ontwikkeld. De Wodan- en Donarvereering lijkt hier meegebracht te zijn door later binnen komende Germaansche stammen, terwijl de Freyr-vereering den indruk maakt door een volk van hetzelfde ras bij een vroegere landname te zijn meegebracht. Opmerkelijk is, dat de Friezen aan de groote volksverhuizing niet hebben deelgenomen, maar steeds in hun woonplaatsen zijn gebleven. Opmerkelijk is ook, dat wij hier in het woongebied der Ingwaeonen zijn, een volksnaam, die duidt op een gemeenschappelijke vereering van Ingwi-Freyr bij de stammen, die onder dezen naam samengevat werden. En tenslotte is daar de naam „Hans", die zou kunnen samenhangen met een indo-germaanschen woordstam „ans", welke „gunstig, genegen zijn" beteekent. Men zou in den godsnaam „Hans" dus een zeer ouden vorm willen veronderstellen, die zich heeft gehandhaafd in een gebied aan den rand van het woongebied van het Noordras.

Onwillekeurig denkt men hier ook aan het eens zoo machtige handelsverbond, de Hanze. Dit vond zijn kern in de handelssteden rond de Oostzee, maar had ook nederzettingen in de Nederlanden, in steden, die aan de vaart op de Oostzee en Noordzee en den zeehandel deelnamen. Het kenmerkende van de Hanze is, dat zij een verbond van kooplieden was, die tevens zeevaarders waren. In haar bloeitijd rustte de Hanze zelf oorlogsvloten uit en voerde oorlogen met de Deensche vorsten.

Eigenlijk was de Hanze een soort gilde; maar dan niet plaatselijk, gelijk de andere gilden, maar internationaal. In de middeleeuwen komt b.v. de uitdrukking voor „die hanse gelden" voor „zijn intrede in het koopmansgilde der Hanze koopen.

(Slot volgt)

Onze volkseigen namen

De Germanen drukten door den naam ook de verbondenheid met de sibbe uit. Later handhaafde zich dit gebruik in de familienamen. Er zijn zelfs nu nog zeer zelden voorkomende, zuiver Germaansche namen, die na onderzoek slechts in één familie bleken voor te komen. Wanneer wij ons niet vergissen, is de naam „Welmoet" („Wendelmoet") een voorbeeld hiervan.

Toen echter tijdens de Renaissance en later ten tijde van de Fransche revolutie, het individualisme hand over hand toenam, raakten dergelijke tradities vaak in onbruik. In onzen tijd is dit ook het geval door de overheersching der steedsche beschaving. Terwijl de gewoonten met betrekking tot de naamgeving op het platteland nu nog gebruikelijk zijn, gaan zij spoedig verloren wanneer men in de stad is gaan wonen en daardoor zijn verbondenheid met het geslacht en met de eigen streek niet meer voelt.

Met het gevoel van saamhoorigheid met de sibbe gingen de namen verloren. Zoo werd de mensch een wereldje op zichzelf en voelt hij zich niet meer een schakel in den langen keten van geslachten. Hij is volgens deze opvattingen een blank stuk papier, dat slechts door omstandigheden, opvoeding en milieu beschreven wordt; niet, zooals in werkelijkheid, een boek, waarvan de inhoud reeds gedeeltelijk is bepaald door de lange reeks van geslachten vóór hem. Waarom zou hij dus een naam dragen, die herinnert aan de banden met de sibbe? Hoe ten slotte kon men in een tijd, waarin men alleen het „redelijke" wilde zien, iets begrijpen of voelen van den mystieken band, die er tusschen den naam en zijn drager bestond?

In den tijd van de romantiek begon men meer belang te stellen in de oude volksgebruiken en gewoonten. Niet echter omdat men zich daarmede verbonden voelde, maar als een reactie op het ál te rationalistische denken. Men keerde zich af van deze wereld, waarin men zich ongelukkig voelde en trachtte zijn geluk te vinden in het oude, dat men zich zoo goed en vredig kon voorstellen als men wilde. Men begon zich dus wel toe te leggen op het leeren kennen van het leven onzer voorouders, maar op een andere wijze dan wij dit nu doen. Men had niet het gevoel, dat men daar één geheel mede vormde, men leefde zich niet in hun wereld in, zooals een kind dat doet, dat met liefde en eerbied oude vergeelde brieven van zijn ouders verzamelt en leest.

Hierdoor kon er dus, goede uitzonderingen niet te na gesproken, geen sprake zijn van eenige werkelijk vruchtdragende gevolgen. Ten slotte werd het toch weer wetenschap om der wille van de wetenschap.

Wanneer wij echter de gedachtenwereld, het leven en de gebruiken van onze voorvaderen bestudeeren, dan doen wij dit, omdat wij beseffen, dat wij zonder hen niet zouden zijn. Wij zijn van hun bloed, van hun ras. Dit willen wij dan ook zooveel mogelijk tot uitdrukking brengen en waar zouden wij dit beter kunnen doen dan in de namen, die wij onze kinderen

geven? Evenals onze voorvaderen kunnen wij daardoor de verwantschap uitdrukken, die er bestaat tusschen de leden van een sibbe, een volk, een ras.

Het is onze bedoeling met het geven van deze namenlijsten volstrekt niet, dat men nu alle mogelijke Germaansche namen aan zijn kinderen zal geven, alléén omdat deze Germaansch zijn. Ieder land heeft zijn eigen namen. De Duitsch-Germaansche namen zijn anders dan de Noorsche en die weer anders dan de Nederlandsche. Gebruik dus als regel alleen de werkelijk Nederlandsche namen. Gebruik ook niet een sedert eeuwen in onbruik geraakten naam. Geen kind zal het leuk vinden om op school te moeten vertellen, dat het „Swinthard" heet. Denk dus ook aan de kinderen, hoe mooi men zelf een naam ook mag vinden!

Ten tweede willen wij even het punt aanroeren, dat in vele gevallen met een traditie gebroken zal moeten worden, wil men zijn kind een goeden, zuiver Germaanschen naam geven. Er zijn in vele geslachten uitheemsche namen gebruikelijk, die van ouder op ouder aan bijvoorbeeld den oudsten zoon gegeven zijn. Men kan deze vreemde namen in twee groepen scheiden:

1e. De volks- en taalvreemde namen.

2e. De namen van een verwant volk en een verwante taal.

Ieder zal het er toch mee eens zijn, dat de eerste groep niet bij ons thuis hoort, langs welken weg deze naam ook bij ons ingang heeft gevonden. Het kan pijnlijk zijn, een traditie in dezen te verbreken; doch men moet niet vergeten, dat een traditie van misschien vele eeuwen óók verbroken werd, toen deze volksvreemde naam in de plaats kwam van een volkseigen naam.

En tenslotte, wanneer men zich van een fout bewust is, moet men toch zooveel mogelijk trachten deze te herstellen en zulks te meer, waar een terugkeer tot het volkseigene de eenig mogelijke weg is, om weer de oude kracht in ons volk te doen herleven.

Bij de tweede groep namen kan men, indien men een dergelijken naam verandert in een Nederlandschen naam van dezelfde beteekenis, eigenlijk niet spreken van het verbreken van een traditie. Hierbij blijft men denzelfden naam behouden, met alleen dit verschil, dat hij nu zuiver Nederlandsch is geworden.

Het is dus uitsluitend de bedoeling van deze lijsten om eenige Germaansche namen te geven met bij benadering den zin ervan. De beteekenis van de verschillende deelen, waaruit zij zijn samengesteld is vaak zeer wisselend, zoodat het niet mogelijk is, precies weer te geven wat nu uiteindelijk de juiste vertaling ervan is.

De namenlijst, waarvan wij een gedeelte reeds in het vorige nummer opnamen, maakt geenszins aanspraak op volledigheid. In bepaalde sibben, in bepaalde streken van ons land zijn nog tal van andere namen gebruikelijk, vooral in de Noordelijke gewesten. Men kan daarom ook voor elk gewest een lijst opstellen van de daar thans nog gebruikelijke namen en afkortingen daarvan. Wij zouden onze lezers dit willen aanraden en hun

verzoeken van zulk een lijst een afschrift aan de Werkgemeenschap te zenden, zoodat aldaar een overzicht over het geheele land bijeenkomt.

Wij laten thans nog een reeks vrouwennamen volgen:

Aaltrude	edel - trouw
	Aaltrui
Adela	edel
	Adela - Adeline - Adelaïde
Adelgonde	edel - strijd
	Allegonde
Adelheid	edel - strijd
	Aleida
Adolfa	edel - wolf
Arnolda	arend - heerschen
	Arnoldine
Bernarda	beer - sterk
	Bernardine
Bertha	schitterend
Dieuwer	volk - bewaken
	Thiadewara - Diedwaer - Diet
Edmunda	bezitting - bescherming
Engeline	engel
Ernestine	
Everharda	ever - sterk
Fredegonde	vrede - strijd
Frederike	vrede - rijk
Geertruida	speer - trouw
Gijsbertha	trouw - schitterend
Gisela	trouw
Godelieve	
Hendrika	huis - heerscheres
Hillegonde	strijd - strijd
Iva	
Klothilde	beroemd - strijd
Leonarda	leeuw - sterk
	Leonardine
Leopolda	volk - koen
	Leopoldine
Lubertha	volk - schitterend
Manfreda	man - vrede
Mathilde	kracht (macht) - strijd
	Machteld
Osberthe	god - schitterend
Robertha	beroemd - sterk
Ros(e)munda	roem - bescherming
Roswitha	roem - wijd
Rudolfa	beroemd - wolf
	Rudolphine
Sigismunda	overwinning - bescherming
Wendela	
Welmoet	Wendelmoet - Wolmet
Wilhelmina	beschutster

„Blauw"-plaatsen in Groningen

Een lezeres in Groningen maakt ons opmerkzaam op de volgende plaatsnamen met „blauw":

De „blauwe gang" te Holwierde. Hier zou „blauw" = bloudege = bloedige beteekenen, omdat deze weg naar een oude offerplaats zou leiden.

De „blauwe steen" te Marum, grenssteen en gerichtsplaats.

„'t Blauw ven" bij Oling, een weiland waar het spookt.

„'t Blauw börgje" bij Groningen, nu afgebroken en Blauw borg bij Winsum; beide waarschijnlijk oude gerichtsplaatsen.

Verder verdient nog opmerkzaamheid het feit, dat het volgens boerenoverlevering goed is te zaaien op Donderdag (de dag, aan den boerengod Donar gewijd) en dit te doen uit een blauw schort. Ook werd een blauwe doek gebruikt om de doodkist te dekken. Blauw was in Westerwolde de rouwkleur voor een kind of jong meisje; in de rouwmuts droeg men een blauwe strik. Verder kent men de spreekwijze „Blauwe Jan nemt die op zien koar", d.i. de dood neemt je mee. Verder wijst zij op de „blauwe schuit" of het narrenschip der vastenavondsviering.

Wij zouden ook nog willen wijzen op „Blauw Garrit", een Veluwsche spookverschijning.

Wat de afleiding: blauw = bloudege = bloedige betreft, ons lijkt deze niet afdoende. Ten eerste toch staat het niet vast, dat alle „blauw"-plaatsen offerplaatsen waren. Gerichtsplaatsen hangen niet noodzakelijk met bloed samen, omdat de volksverbeelding daarvan uit lateren tijd wel allerlei griezeligheden vertelt, maar in Germaanschen tijd veel zaken als burgerrechtelijke geschillen door een weergeld werden afgedaan, die in lateren tijd onder het halsrecht vielen en met galg, rad, vierendeelen en den dood door onthoofding werden gestraft.

Het oud-Germaansche recht is veel minder bloedig dan de middeleeuwsche en zelfs nog de 17e en 18e eeuwsche rechtspraak.

Maar het belangrijkste lijkt ons, dat alleen in het gebied van de Groningsche streektaal „blauw” door „bloudeg” kan worden verklaard. Bij deze verklaring zou men dus een later „blauw” hebben, dat een niet meer verstaan „bloudeg” vervangt. Elders, waar men niet „bloudeg” zegt, ontbreekt de grond voor de afleiding van de „blauw”-namen dus. Toch komen deze namen over het geheele gebied van de Nederlanden voor. Daarom houden wij het er voor, dat dit „blauw’ een eigen beteekenis heeft, welke niet meer door het volk wordt begrepen, en dat men daarom op grond van den klank in Groningen dit „blauw” als „bloudeg” uitlegt. Wij zouden dus „blauw” ook in de Groningsche gevallen voor den oorspronkelijken vorm willen houden. Het voorkomen over een zoo groot gebied pleit ervoor, dat dit „blauw” tamelijk oud moet zijn en moet dakteekenen uit een tijd, toen het in zijn overdrachtelijke beteekenis nog over een groot gebied algemeen werd begrepen.

De Eerste Klassieke Dag

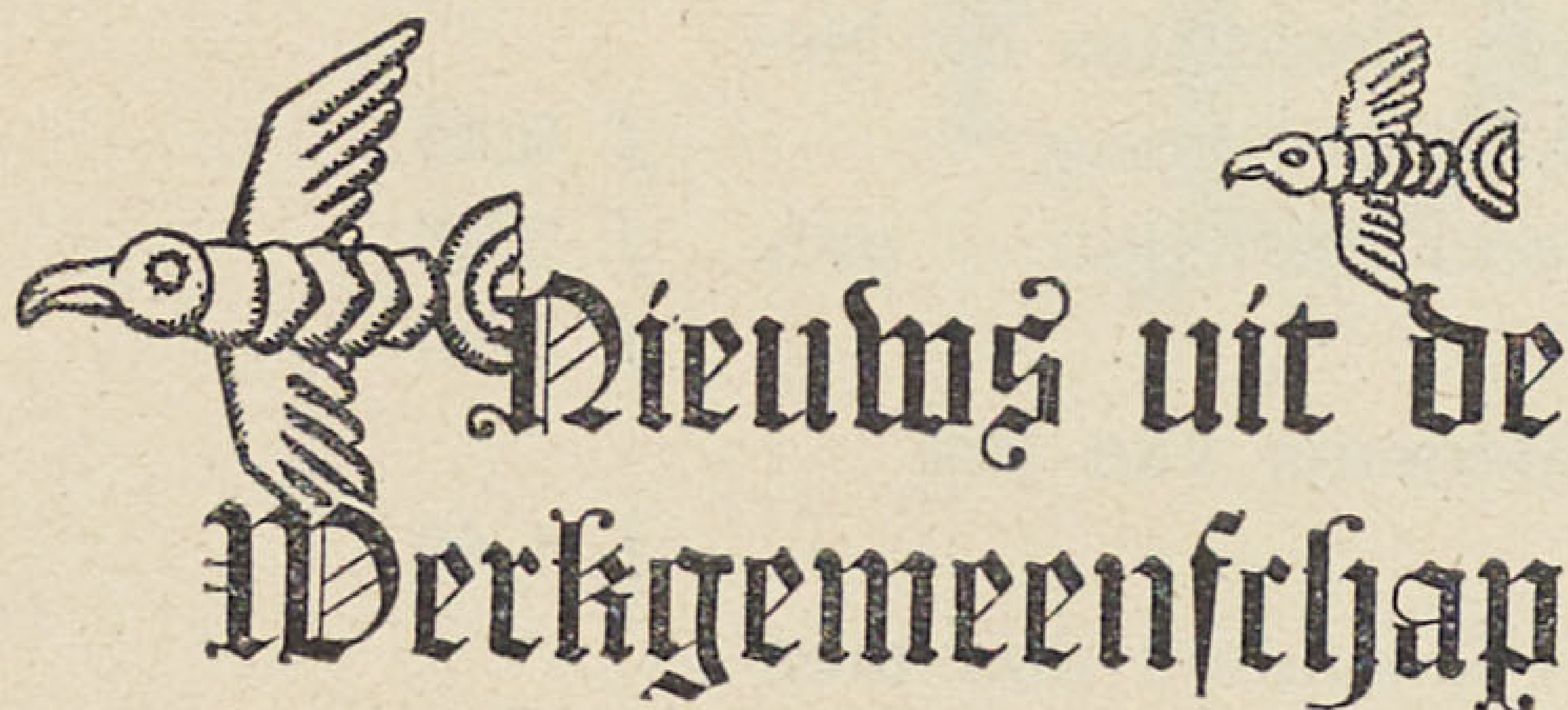
De vorige maand is te Utrecht de „eerste klassieke dag” gehouden, georganiseerd door het „Nederlandsch Klassiek Verbond”.

Vrienden van de Grieksche en Romeinsche cultuur waren hier bijeen. De minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen was tegenwoordig en sprak de vergadering toe. „Wie het heden wil kennen”, zoo zei Z.E., „dient goed op de hoogte te zijn van het verleden en wie het verleden kent, leert gemakkelijker het heden verstaan.”

Indien dit waar is, dan is het des te opmerkelijker, dat het verleden van vreemde volken zich in zooveel belangstelling mag verheugen, terwijl het verleden van ons eigen volk zoo stiefmoederlijk wordt bedeeld, ook van officieele zijde.

Wanneer zal door een „Nederlandsch Germaansch Verbond” de „Eerste Germaansche Dag” gehouden worden in tegenwoordigheid van den minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen?

Als de vrienden van „Der Vaderen Erfdeel” het hunne er toe bijdragen om in hun omgeving liefde en belangstelling voor het erfdeel der vaderen op te wekken, dan is die dag wellicht niet zoo heel ver meer!

De stichting „Der Vaderen Erfdeel” heeft ten doel mede te werken om de volksche gedachte te doen herleven en in breede kringen van het Nederlandsche volk den eigen aard weder tot zijn recht te doen komen.

Naast het maandblad „Der Vaderen Erfdeel” laat zij verschillende uitgaven uitkomen.

Het doen houden van lezingen en voordrachten, het vormen van plaatselijke werkgroepen en het organiseeren van bezichtigingen behoort mede tot haar werkzaamheid.

Bestellingen en inteekening op het maandblad te richten tot Der Vaderen Erfdeel, Hoofdweg 4, Amsterdam, Postgiro 307867.

Bijdragen enz voor het maandblad aan Postbus 51, Leiden.

VOORDRACHTEN TE AMSTERDAM

In aansluiting op het bericht in het vorige nummer kunnen wij mededeelen, dat de voordrachtenreeks te Amsterdam op de volgende dagen is vastgesteld:

17e van Louwmaand: Het rassenvraagstuk.
31e „ „ : Met schetsboek en camera over heg en steg.
14e „ Sprokkelmaand: Onze barbaarsche voorouders.
28e „ „ : Runen en zinnebeelden langs den landweg.

INNING CONTRIBUTIE

De kwitanties over het eerste halfjaar 1939 gaan uit 1 Februari a.s. Zij die inningskosten willen vermijden kunnen vóór dien tijd f 0.95 gireeren of op andere wijze voldoen.

Abonné's worden verzocht betalingen uitsluitend te doen op vertoon van kwitantie of door storting op ons gironummer 307867, Der Vaderen Erfdeel, Amsterdam-West, Hoofdweg 4.

Voor Ned. Oost-Indië kunnen alle betalingen gedaan worden aan den heer M. Roubos, Schoolweg, te Bandoeng, N.O.I.-(Java).

ZINNEBEELDEN-PLAAT

De plaat met zinnebeelden, voorkomende in het laatste nummer van den tweeden jaargang is thans ook afzonderlijk verkrijgbaar. Levering in stevige kartonnen huls franco per post geschiedt tegen toezending van *f* 0.15.
